

Agnieszka Pawlak

Rozpad Antyli Holenderskich: perspektywy relacji w ramach Królestwa Niderlandów

---

Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 3, 216-228

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozpad Antyli Holenderskich. Perspektywy relacji w ramach Królestwa Niderlandów

Antyle Holenderskie (tj. wyspy Bonaire, Saba, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius) stanowią ważny element współczesnej polityki holenderskiej, jednak w polskiej literaturze politologicznej obszarowi temu nie poświęca się większej uwagi. Antyle Holenderskie, wraz z Holandią i wyspą Aruba, wchodzi w skład Królestwa Niderlandów, a charakter stosunków i zależności łączących te państwa reguluje Statut Królestwa Niderlandów z 1954 roku. Historia państwa jest ściśle związana z kolonialną przeszłością Holandii, a charakter społecznokulturowy został trwale zdeterminowany przez holenderskie wpływy polityczne, gospodarcze i kulturowe.

Współcześnie pojawiają się jednak coraz częściej postulaty zmiany statusu nieco sztucznego tworu, jakim są Antyle Holenderskie. Na drodze szerokich konsultacji społecznych (referenda przeprowadzone wśród ludności antylskiej w latach 2004-2005, badania opinii publicznej) i negocjacji międzyrządowych rozpoczęte zostały rozmowy dotyczące przyszłości politycznej Antyli. W ramach tych ustaleń zdecydowano o rozpadzie państwa Antyle Holenderskie. Warto zauważyć, iż wyspy wchodzące w skład Antyli różnią się istotnie w wymiarze społecznokulturowym oraz w podejściu do przyszłości politycznej państwa i wizji stosunków z Holandią.

W ramach rozpadu państwa wyspy uzyskają zatem odmienne statusy: Bonaire, St. Eustatius i Saba zmierzają wyraźnie do zacieśnienia stosunków z Holandią – wyspy te otrzymają status „gmin zamorskich” Holandii, podczas gdy władze Sint Maarten i dominującej dotychczas pod wieloma względami wyspy Curaçao opowiedziały się wyraźnie za zwiększeniem niezależności i uzyskaniem *status aparte* (rozwiązanie to wzorowane jest na pozycji Aruby w ramach Królestwa Niderlandów).

Przekształcenie państwa wiąże się z głębokimi, wielowymiarowymi przemianami natury politycznej i gospodarczej. Stąd też pojawiają się głębokie wątpliwości dotyczące stopnia gotowości Antyli do rozpadu. Moment ostatecznego rozpadu państwa, poprzedzony kilkufazowym okresem przygotowań, jest w związku z tym przesuwany. Ostatni z oficjalnie ustalonych terminów, 15 grudnia 2008 roku, już po napisaniu tego artykułu został przesunięty wstępnie na rok 2010. Sam proces rozpadu jednak już trwa i wydaje się, iż definitywne jego zakończenie jest jedynie kwestią czasu.

Procesy kolonizacyjne trwale zdeterminowały kierunki rozwoju państw, społeczeństw i gospodarek na świecie. Nie bez znaczenia był fakt wymiany kulturowej, która wpłynęła istotnie na przemiany cywilizacyjne zarówno po stronie mocarstw europejskich, jak i na obszarach kolonizowanych. Kolonializm wiązał się jednak często także z nieodwracalnymi

przekształceniami naturalnej gospodarki kolonii oraz ze stopniowym uzależnianiem zdobywanych terenów, przede wszystkim na gruncie ekonomicznym. Polityka metropolii działała również hamująco na rozwój własnych struktur politycznych i emancypację społeczeństwa, podporządkowując je nierzadko „białym panom”.

Holandia brała w historii czynny udział w zamorskiej aktywności mocarstw europejskich, poszerzając znacznie zasięg swych wpływów polityczno-gospodarczych. Jednym z terytoriów opanowanych przez siły holenderskie był obszar wysp na Morzu Karaibskim. Obecnie wyspy te, Antyle Holenderskie, wciąż zajmują ważne miejsce w debacie publicznej ze względu na nasilające się w ciągu ostatnich lat wysiłki elit i społeczeństw antylskich, zmierzające do reorganizacji struktury państwowej.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie stosunków holendersko-antylskich w kontekście tworzenia się nowej wizji politycznej Antyli Holenderskich. Przy analizie przemian antylskich, ich źródeł i perspektyw szczególnie istotna wydaje się refleksja nad wpływem polityki holenderskiej na kierunek transformacji oraz kwestia wzajemnych relacji łączących poszczególne wyspy należące do Antyli.

Rys historyczny

Od początku istnienia państwa holenderskiego cechą konstytutywną jego społeczeństwa i gospodarki była koncentracja na handlu. Można posunąć się do stwierdzenia, iż dziedzina tej podporządkowana była polityka Republiki. Nie powinno zatem dziwić, że również cechą charakterystyczną kolonializmu holenderskiego było nastawienie na rozwój handlu zamorskiego. Już w XVI wieku statki holenderskie docierały na Daleki Wschód, dostarczając orientalnych przypraw, które stanowiły wówczas jeden z najcenniejszych towarów handlowych. Zmysł kupiecki determinował kurs polityki kolonialnej Holandii, odsuwając na bok kwestie całkowitego podporządkowania podbijanych terenów czy walk zbrojnych z przeciwnikami politycznymi.

Okres podbojów kolonialnych w historii Holandii rozpoczął się w XVII wieku i związany był bezpośrednio z powstaniem holenderskiej Zjednoczonej Kompanii Wschodnioindyjskiej (*Verenigde Oost-Indische Compagnie*, VOC), a następnie Kompanii Zachodnioindyjskiej (*West-Indische Compagnie*, WIC). Okres ten zdominowany został przez rywalizację między państwami europejskimi o nowe zdobycze terytorialne i uzyskanie przewagi w handlu.

Polityka VOC skoncentrowana była na uzyskaniu monopolu w kontaktach handlowych z kolonizowanymi obszarami na Dalekim Wschodzie. Kwestie tworzenia struktur władzy czy też działalność misyjna znajdowały się na dalszym planie. Nieco inaczej z kolei wyglądała aktywność WIC, która otrzymała od Stanów Generalnych Republiki zgodę na handel z Ameryką i Afryką Zachodnią. Kompania Zachodnioindyjska miała na celu przede wszystkim powstrzymanie żeglugi hiszpańskiej. Stąd też jej działania miały raczej charakter wojskowy niż handlowy. WIC nie była też zainteresowana modernizacją i uprzemysławianiem kolonii zamorskich z obawy przed wzrostem konkurencyjności wobec gospodarki Republiki.

Sukcesem WIC było odebranie Hiszpanom w 1634 roku Curaçao, które pełnić miało funkcję bazy morskiej. Następnie Holendrzy odebrali Hiszpanom Arubę, Bonaire oraz opanowali Sint Eustatius, Sabę i część Sint Maarten (drugą część zajęli Francuzi). Wyspy te stały się ważnym ośrodkiem na szlaku handlu niewolnikami z Afryki. Pod koniec XVII wieku pod panowaniem holenderskim znalazł się również Surinam (Gujana Holenderska)¹.

Do 1791 roku, tj. do upadku WIC, wyspy zarządzane były przez Kompanię. W 1791 roku przeszły pod zwierzchnictwo Stanów Generalnych, by następnie znaleźć się w orbicie wpływów francuskich i angielskich. W 1815 roku Antyle ponownie znalazły się we władaniu Holendrów. W tym samym roku, na mocy Dekretu Królewskiego, Holandia oficjalnie zaświadczyla istnienie trzech kolonii w Indiach Zachodnich: Surinamu, Curaçao (wraz z Arubą i Bonaire) oraz kolonii trzech pozostałych wysp (Sint Eustatius, Sint Maarten i Saba).

Podbite wyspy antylskie od początku łączyły z Holandią silne związki gospodarcze, które prowadziły do uzależnienia gospodarki antylskiej od kapitału holenderskiego. Znacznie mniejszy wpływ holenderski zaznaczył się w obszarze kultury, choć jednocześnie nie należy lekceważyć znaczenia pierwiastka religijnego (zarówno katolickiego, jak i protestanckiego) w procesie tworzenia kultury antylskiej. Wpływ na rozwój wysp miały z pewnością krótkie okresy panowania francuskiego i angielskiego, jak również obecność hiszpańska, poprzedzająca okres panowania holenderskiego.

Antyle, w odróżnieniu od Surinamu czy Indonezji, nie przynosiły Holandii znacznych dochodów finansowych. Właśnie z powodu problemów ekonomicznych, z jakimi zmagaly się wyspy, Holandia zdecydowała w 1828 roku o zjednoczeniu wszystkich trzech kolonii i stworzeniu wspólnego ośrodka administracyjnego². Reforma ta okazała się nietrwała i w 1848 roku utworzono ostatecznie centrum polityczne i wojskowe wysp antylskich na Curaçao (już bez udziału Surinamu), które miało przewagę nad pozostałymi wyspami w postaci naturalnych, łatwych do obrony portów (Sint Annabaai oraz Schottegat)³. W ten sposób połączono administracyjnie wyspy, które w XX wieku określano wspólną nazwą *Curaçao*. Od 1948 roku obowiązuje oficjalna nazwa *Antyle Holenderskie (Nederlandse Antillen)*⁴.

Wiek XX przyniósł emancypację Antyli w trzech obszarach: gospodarczym, kulturalnym oraz politycznym. Istotny czynnik przemian stanowił rozwój przemysłu naftowego i obecność dwóch koncernów naftowych: Shell (1915 rok, Curaçao) oraz Lago (1924 rok, Aruba). Rozwój tej gałęzi przemysłu wraz z rozbudową infrastruktury i tworzeniem nowych miejsc pracy spowodował poprawę sytuacji gospodarczej Antyli i wzrost poziomu życia ludności. Dobrobyt ten trwał jednak krótko. Automatyzacja produkcji w latach 50. XX wieku doprowadziła do spadku zatrudnienia w przemyśle naftowym z 18 489 w 1953 roku do 5 526 w 1967 roku, co z kolei prowadziło do eskalacji napięć społecznych i narastających trudności gospodarczych. Pogarszająca się sytuacja społeczno-ekonomiczna

¹ Balicki J., Bogucka M., *Historia Holandii*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989, s. 225–255.

² Hartog J., *De geschiedenis van twee landen. De Nederlandse Antillen en Aruba*, Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1993, s. 79–84.

³ Dalhuisen L., Donk R., Hoefte R., Steegh F. (red.), *Geschiedenis van de Antillen. Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten*, Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen 1997, s. 28.

⁴ Daal L. H., Schouten T., *Antilliaans Verhaal. Geschiedenis van Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, St. Eustatius en St. Maarten*, De Walburg Pers, Zutphen 1992, s. 45.

osiągnęła swe apogeum 30 maja 1969 roku, kiedy doszło do krwawych zamieszek robotniczych w Willemstad⁵.

W obszarze politycznym impulsem dla przemian antylnskich były procesy dekolonizacyjne na świecie po II wojnie światowej. Sam fakt dążeń niepodległościowych nie zawsze oznaczał jednak rzeczywistą gotowość do samodzielności ekonomiczno-politycznej. Stąd też moment ostatecznego uzyskania niezależności przez kolonie poprzedzały długie okresy procesów modernizacji struktur politycznych i gospodarczych. Wreszcie też kluczową kwestię stanowił poziom świadomości elit i społeczeństw terytoriów skolonizowanych.

Również Holandia została zmuszona w latach powojennych do zmiany podejścia w kwestii kolonialnej. W 1945 roku Indonezja ogłosiła niepodległość (którą Holandia oficjalnie uznała w 1949 roku), w 1975 roku uczyniły to władze Surinamu. Holandia straciła tym samym znaczne obszary bezpośrednich wpływów polityczno-gospodarczych. Wówczas to jednak wzrosło zainteresowanie Holendrów posiadłościami Królestwa na Morzu Karaibskim oraz perspektywami przyszłości Antyli Holenderskich.

Powstanie Statutu Królestwa Niderlandów w 1954 roku było równoznaczne z zakończeniem epoki kolonializmu holenderskiego przy jednoczesnym zachowaniu silnych związków łączących wyspy z rządem holenderskim. Antyle stanowią od tego momentu holenderskie terytorium autonomiczne, posiadając znaczny zakres autonomii w obszarze polityki wewnętrznej⁶. W 1986 roku od Antyli Holenderskich odłączyła się Aruba, uzyskując status „samodzielnej jednostki” w ramach Królestwa Niderlandów (*status aparte*).

W skład państwa Antyle Holenderskie wchodzi obecnie pięć wysp stanowiących jednocześnie antylskie jednostki administracyjne. Są to: Curaçao, Bonaire, Saba, Sint Eustatius i Sint Maarten (południowa część wyspy; część północna należy do Francji). Antyle Holenderskie należą, wraz z Holandią i Arubą, do Królestwa Niderlandów. Państwa te są jego równoprawnymi członkami, a relacje pomiędzy nimi reguluje Statut. W dokumencie tym uwzględniono również dziedziny, które nie podlegają pod ustawodawstwo państwowe, lecz należą do kompetencji organów Królestwa (polityka zagraniczna i obronna) oraz określono formy wzajemnej pomocy i współpracy. Zmiana Statutu możliwa jest wyłącznie za zgodą wszystkich trzech państw⁷.

W systemie politycznym Antyli funkcjonują dwa szczeble władzy: centralny, reprezentowany przez jednoizbowy parlament (*Staten van de Nederlandse Antillen*), z siedzibą w Willemstad oraz „lokalny”, reprezentowany przez radę wyspy, kolegium polityczne oraz przedstawiciela gubernatora generalnego na każdej z wysp. W skład parlamentu wchodzi 22 przedstawicieli: Curaçao ma czterestu przedstawicieli, Bonaire i Sint Marten – po trzech reprezentantów, Saba i Sint Eustatius – po jednym. Nad odpowiednimi relacjami z Holandią czuwa gubernator z nadania królewskiego, który z jednej strony stoi na czele rządu, z drugiej zaś jest przedstawicielem monarchii na obszarze Antyli⁸.

⁵ Hartog J., *op.cit.*, s. 95–137.

⁶ <http://www.gov.an/ccg/home.nsf/vContentW/BE73851D7E7EC85A042572E2006263D2>

⁷ 14.07.2008.

⁸ Daal L.H., Schouten T., *op. cit.*, s. 133–134.

⁸ <http://www.minbzk.nl/onderwerpen/de-nederlandse/algemene-informatie> z 14.07.2008.

Relacje wewnętrzne Antyli Holenderskich. Społeczeństwo antylskie

Często na drodze uogólnienia postrzega się Antyle Holenderskie jako jednolity twór państwowy. W rzeczywistości jednak jest to organizm wewnętrznie zróżnicowany, zarówno pod względem społeczno-kulturowym, jak i w obszarze wizji politycznej przyszłości państwa. Stąd też obok całościowej percepcji relacji na linii Holandia–Antyle Holenderskie należałoby przyjrzeć się różnicom występującym w podejściu poszczególnych wysp do kwestii ich przyszłości. Być może słusznie byłoby w tym miejscu postawić pytanie nie o to, czy Antyle chcą należeć do Królestwa, lecz raczej o to, czy wyspy chcą jeszcze należeć do Antyli⁹.

W przypadku Antyli istotną rolę w kształtowaniu się wizji państwa miały doświadczenia historyczne wysp. Szczególnie silne napięcia tworzyły stosunki z Curaçao. Problem dotyczył w tym miejscu dominującej pozycji tej wyspy, zarówno pod względem administracyjnym czy politycznym, jak i gospodarczym. Już w XIX wieku pojawiały się pierwsze żądania autonomii, zwłaszcza na Sint Maarten. Nie tylko sama kwestia nadrzędności Curaçao budziła kontrowersje, lecz również ogólne „faworyzowanie” Curaçao i Bonaire przez ośrodek holenderski¹⁰. Po uzyskaniu przez Arubę autonomii w 1986 roku pozostałe cztery wyspy poddane zostały jeszcze silniejszej dominacji ośrodka w Willemstad. Równocześnie jednak na Curaçao pojawiły się obawy związane ze spodziewanym wzrostem nakładów na pozostałe wyspy po odłączeniu się Aruby. Na początku lat 90. rada wyspy opowiedział się za *status aparte*. W referendach przeprowadzonych w 1993 roku wśród ludności Curaçao, a w 1994 roku na pozostałych wyspach, mieszkańcy opowiedzieli się jednak za utrzymaniem jedności Antyli Holenderskich i zbliżeniem z Holandią. Decyzja ta miała swe źródło najprawdopodobniej w obawach przed kosztami finansowymi, z jakimi musiałoby wiązać się tworzenie własnych, niezależnych struktur politycznych na wyspie oraz w braku zaufania wobec władz wysp. Tendencje odśrodkowe osłabiały ponadto integrację państwa antylskiego. Zaszłości historyczne oraz wyspiarski charakter państwa nie pozostają bez wpływu na oczekiwania i roszczenia poszczególnych jednostek.

Po wygranej PAR (*Partido Antia Restruktura*) w wyborach antylskich w 1994 roku obrany został kurs zmierzający do zwiększenia niezależności Antyli poprzez reformę finansów państwowych i uzdrowienie gospodarki. Jednym z istotnych elementów polityki stało się też wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, m.in. poprzez ustanowienie w 1996 roku obchodów „Dnia Antyli”, który przypada 21 października. Od lat 90 XX wieku zauważa się ponadto stopniowe odchodzenie Curaçao od polityki dominacji¹¹.

Na przełomie 1997 i 1998 roku przeprowadzono wśród ludności Antyli i Aruby badania opinii publicznej. Miały one ukazać stosunek społeczeństwa do związków z Królestwem Niderlandów. Mieszkańcy ponadto poproszeni o dokonanie oceny władz antylskich. Społeczeństwo wysp opowiedziało się w badaniu za integracją z Holandią, widząc w tych relacjach swego rodzaju zabezpieczenie i ochronę zarówno przed zagrożeniami zewnętrznymi,

⁹ Por. http://www.nrc.nl/dossiers/nederlandse_antillen/interne_politiek/article75110.ece/Antilliaan_wil_niet_van_Nederland_af z 11. 07. 2008 (tłum. własne).

¹⁰ Por. Dalhuisen L., Donk R., Hoefte R., Steegh F. (red.), *op. cit.*, s. 146.

¹¹ *Ibidem*.

jak i niepożądanymi działaniami władz antylskich. Aż jedna trzecia ludności Curaçao negatywnie oceniła działania władz wyspy, ponad dwie trzecie uznało potrzebę związków z Holandią w ciągu kolejnych dwudziestu lat celem zagwarantowania demokracji. 85% badanych stwierdziło ponadto, że Holandia musi pozostać gwarantem rządów prawa i demokracji, 80% uznało, że Holandia powinna sprawować kontrolę nad polityką finansową Antyli, a 94% opowiedziało się za finansowym wsparciem Antyli ze strony rządu holenderskiego.

Szczególnie istotne wydają się wyniki ukazujące brak zdecydowanej pozytywnej korelacji pomiędzy akceptacją silnych związków z Holandią a chęcią utrzymania bądź zacieśniania stosunków między wyspami wchodzącymi w skład Antyli. Zwłaszcza mniejsze wyspy widzą w Holandii gwaranta bezpieczeństwa – również w formie ochrony przed dominacją większych wysp, jak Curaçao. Z omawianych badań wynikało, że 45% społeczeństwa Curaçao i Sint Maarten opowiadało się za zbliżeniem z Holandią, podczas gdy na mniejszych wyspach, takich jak Bonaire, Saba i Sint Eustatius, odsetek wynosił odpowiednio 65%, 54% i 72,7%¹².

Refleksje te mają swoje uzasadnienie także w wynikach referendum przeprowadzonych w latach 2004–2005. Ludność Bonaire wzięła udział w referendum we wrześniu 2004 roku. Większość (59%) opowiedziało się w głosowaniu za bezpośrednimi związkami z Holandią (model „gminy zamorskiej”), niecałe 16% głosowało na pozostawienie Bonaire w dotychczasowej formie w ramach państwa Antyle Holenderskie. Jedynie 0,5% wybrało opcję całkowitej autonomii, a za autonomią w ramach Królestwa (status zbliżony do pozycji Aruby) głosowało 24%. Referendum nie miało charakteru konstytucyjnego, ale jego wyniki obrazują percepcję przyszłości politycznej Bonaire przez jej mieszkańców. Podobne wyniki odnotowano wśród ludności Saby.

Ludność Sint Maarten opowiedziało się w referendum za możliwie największą autonomią wyspy¹³. Będzie ona jednak prawdopodobnie dążyć do uzyskania większej niezależności, traktując postulowany *status aparte* jako etap przejściowy.

W kwietniu 2005 roku odbyło się również referendum wśród ludności Curaçao. Większość (68%) opowiedziało się za autonomicznym statusem w ramach Królestwa Niderlandów (czyli *status aparte*). 23% głosujących wybrało integrację z Holandią (model „gminy zamorskiej”), 5% całkowitą niezależność wyspy, a 4% zachowanie dotychczasowej struktury państwowej Antyli Holenderskich. Sytuacja uległa zatem wyraźnej zmianie w stosunku do roku 1993.

Mieszkańcy Sint Eustatius mieli możliwość wypowiedzenia się w referendum w kwietniu 2005 roku. 76% głosujących opowiedziało się za utrzymaniem dotychczasowego kształtu Antyli Holenderskich, 20% głosowało za modelem gminy zamorskiej, 2% za modelem terytorium zamorskiego, niecały 1% za całkowitą niezależnością wyspy¹⁴.

W rozważaniach nad przyczynami postaw społeczności antylskich wobec przyszłej wizji państwa, wyrażonych w referendach i badaniach opinii publicznych, istotna wydaje

¹² http://www.nrc.nl/dossiers/nederlandse_antillen/interne_politiek/article75110.ece/Antilliaan_wil_niet_van_Nederland_af z 11. 07. 2008.

¹³ http://www.nrc.nl/dossiers/nederlandse_antillen/relatie_met_nederland/article82958.ece/Bonaire_wil_bij_Nederland_blijven z dn. 10. 07. 2008.

¹⁴ http://www.nrc.nl/dossiers/nederlandse_antillen/interne_politiek/article91772.ece/Bevolking_Curaccedil_ao_wil_eeen_status_aparte z dn. 10.07.2008.

się uwaga, iż standard życia na niesuwerennych wyspach karaibskich jest znacząco wyższy niż w niepodległych państwach karaibskich. Na terytoriach zależnych zauważa się ponadto wyższy poziom bezpieczeństwa i stabilizacji¹⁵, co może w znacznym stopniu tłumaczyć nastroje społeczne na wyspach.

Ważnym elementem pojawiającym się w dyskusji nad przyszłością polityczną Antyli Holenderskich jest problem tożsamości narodowej. W zasadzie trudno mówić w tym miejscu o istnieniu narodowej tożsamości antylskiej. Według A. Klomp *brak poczucia tożsamości narodowej nie stanowi elementu wyróżniającego Antyle Holenderskie (...) problemy etniczne są właściwie powszechnym zjawiskiem*¹⁶. Z drugiej strony jednak pojawiają się również argumenty na rzecz tezy, iż to właśnie wyspiarski charakter Antyli oraz brak wspólnej kultury mogą doprowadzić do trwałego rozpadu państwa¹⁷. Wśród mieszkańców Antyli wciąż żywe są wzajemne uprzedzenia i stereotypy, które stoją na przeszkodzie idei jedności społeczeństwa. Sami mieszkańcy nie utożsamiają się z narodem antylskim, deklarując jedynie poczucie przynależności do danej wyspy. Problem ten stanowi naturalną przeszkodę w integracji wewnętrznej państwa.

Pierwotnie Antyle zamieszkiwane były przez ludność indiańską (zwłaszcza przez Karaibów). Zarówno obecność sił hiszpańskich, jak i panowanie Holendrów wpłynęły jednak na zmiany w strukturze etnicznej mieszkańców wysp poprzez sprowadzanie niewolników afrykańskich i białych imigrantów europejskich. Cechą charakterystyczną ludności antylskiej jest jej znaczna heterogeniczność przy jednoczesnej stosunkowo niewielkiej ogólnej liczbie ludności. Każda wyspa posiada własną, unikatową strukturę społeczną, własne tradycje i kulturę.

Analizując Antyle jako całość, można ogólnie stwierdzić, że główną grupę etniczną zamieszkującą Antyle stanowi ludność pochodzenia afrykańskiego. Znacznie mniejszy udział mają biali mieszkańcy, będący potomkami kolonizatorów, oraz Indianie. Wyrazem bogactwa etnicznego, kulturowego i historycznego Antyli jest język papamiento, używany powszechnie wśród niższych warstw społeczeństwa Curaçao, Aruby i Bonaire. Język ten to specyficzna mieszanka elementów zaczerpniętych z języków: niderlandzkiego, hiszpańskiego, portugalskiego, angielskiego oraz dialektów afrykańskich¹⁸. Papiamento odgrywa istotną rolę w komunikacji pomiędzy mieszkańcami i stanowi powód ich dumy, będąc istotnym elementem tożsamości etnicznej. W powszechnym użyciu na Sabie, Sint Maarten i Sint Eustatius jest język angielski.

¹⁵ Oostindie G., Klinkers I., *Decolonising the Caribbean: Dutch Policies in a Comparative Perspective* (Wstęp), Amsterdam University Press, Amsterdam 2003, s. 9.

¹⁶ Klomp A., *Bonaire within the Dutch Antilles*, [w:] Sedoc-Dahlberg B. (red.), *The Dutch Caribbean. Prospects for Democracy*, Caribbean Studies Volume 5, Gordon and Breach Science Publishers, Nowy Jork 1990, s. 103 (tłum. własne).

¹⁷ Por. Dalhuisen L., Donk R., Hoefte R., Steegh F. (red.), *op. cit.*, s. 154.

¹⁸ Jelonek A., Soja M. (red.), *Encyklopedia geograficzna świata*, T. IV, OPRESS, Kraków 1996, s. 425.

Rozpad państwa

Jak już wspomniano, w referendum przeprowadzonych w 2004 i 2005 roku ludność pięciu wysp opowiedziała się za zmianą statusu w ramach Królestwa Niderlandów. W 2005 roku rozpoczęły się obrady okrągłego stołu, których przedmiot stanowiły różnice pomiędzy wyspami dotyczące wizji przyszłych relacji z Holandią. Curaçao i Sint Maarten skłaniały się bowiem w stronę większej niezależności wobec Holandii (*status aparte*), podczas gdy mniejsze wyspy, tj. Bonaire, Saba i Sint Eustatius, zdecydowały się na opcję zacieśnienia relacji z rządem holenderskim¹⁹. Konferencja zakończyła się podpisaniem umowy 2 listopada 2006 roku pomiędzy przedstawicielem rządu holenderskiego a przedstawicielami wysp.

Na mocy ustawy z 8 października 2007 roku zadecydowano ostatecznie o zmianie statusu państwowego Antyli. Tym samym przypieczętowano rozpad dotychczasowego państwa antylskiego.

Bonaire, Sint Eustatius i Saba staną się na mocy postanowień umowy „gminami zamorskimi” Holandii. Curaçao i Sint Maarten uzyskają natomiast status samodzielnych (autonomicznych) jednostek w ramach Królestwa Niderlandów. Uzyskanie autonomii nie powoduje jednak całkowitej niezależności od rządu holenderskiego. Holandia pozostawia sobie możliwość wpływania na politykę finansową oraz rozwiązania prawne na wyspach. W kwestii finansów Holandia miałaby mieć instrument w postaci odmowy przyznawania pożyczek w przypadku zaobserwowania nieprawidłowości w polityce finansowej²⁰. Rząd holenderski zażądał spełnienia określonych warunków w zamian za spłatę znacznej części (nie większej niż 80%) antylskiego długu, który wynosi około 2,2 mld euro. Warunki te (m.in. uregulowanie finansów państwowych) wiążą się z kontrolą postępów w obszarze polityki finansowej ze strony holenderskiej²¹, co spotkało się z początkowym sprzeciwem Curaçao.

Ostatecznie w styczniu 2008 roku ogłoszony został plan kolejnych etapów rozpadu organizacji państwowej Antyli Holenderskich. Nowy status w ramach Królestwa Niderlandów ma zostać wprowadzony 15 grudnia 2008 roku. W celu odpowiedniej koordynacji działań powołano do życia Organizację ds. Projektu Likwidacji Państwa (*Projectorganisatie Ontmanteling Land*). Jest ona odpowiedzialna za:

- nadzór nad wszelkimi działaniami związanymi z rozpadem państwa, przedstawianie propozycji przyszłej formy państwa i ich dostosowywanie do Planu Etapowego,
- przygotowanie przeniesienia zadań i odpowiedzialności na nowe organy,
- tworzenie korzystnych warunków do przeprowadzenia likwidacji państwa.

Należy w tym miejscu stwierdzić, że w istocie rozpad struktur państwowych Antyli Holenderskich ma charakter wielowymiarowy i dotyczy zmian na polu zarówno prawnopaństwowym, finansowym, jak i organizacyjnym. Do 2008 roku uregulowane muszą zostać zatem następujące kwestie:

¹⁹ <http://www.minbzk.nl/onderwerpen/de-nederlandse/nieuwe-staatkundige> z 12.06.2008

²⁰ Por. http://www.nrc.nl/krant/article531846.ece/Antillen_als_land_straks_opgeheven z 14. 07. 2008.

²¹ Por. http://www.nrc.nl/binnenland/article603474.ece/Verzet_Curaccedil_ao_geen_gevolg_voor_akkoord z 11.07.2008.

- w obszarze prawa: ustawodawstwo dotyczące przeniesienia zadań i kompetencji na nowe organy władzy, regulacja stosunków prawnych na Antylach oraz określenie – w porozumieniu z Holandią – sposobu, w jaki odbyć ma się rozpad państwa,
- w obszarze organizacji: obszar funkcjonowania poszczególnych jednostek oraz sposób ponoszenia odpowiedzialności przez konkretne organy,
- w obszarze finansów: zobowiązania finansowe, sposób dystrybucji środków oraz uregulowanie kwestii posiadłości.

Rozpad państwa ma zostać przeprowadzony w pięciu fazach. Każdy etap ma określony termin realizacji. Proces ten rozpoczął etap formalizowania, zakończony 1 października 2007 roku. W fazie tej podjęte zostały decyzje i ustawy dotyczące kształtu przeprowadzania rozpadu oraz podziału zadań i odpowiedzialności. Owocem działań w ramach pierwszego etapu (tzw. etap 'zero') było powołanie wcześniej już wymienionej Organizacji ds. Projektu Likwidacji Państwa.

Faza „inwentaryzacji” zakończona została 1 grudnia 2007 roku. W fazie tej kontroli poddana miała zostać wszelka własność, zadłużenie państwa oraz działalność władz. Bezpośrednim rezultatem tej fazy było przygotowanie gruntu pod rozpad państwa w takich obszarach, jak kwestie własności, polityka finansowa, prawodawstwo. Kolejny etap stanowi faza propozycji, która trwała od 1 października 2007 do 1 kwietnia 2008 roku. W fazie tej państwo holenderskie zawiązało umowę z pięcioma wyspami, wchodzącymi w skład Antyli Holenderskich, w kwestii sposobu przeniesienia zadań, zobowiązań, środków na nowe ciała polityczne. Czwarty etap stanowi faza przeprowadzania zmian (od 1 marca 2008 do 15 grudnia 2008), w której ma dojść do przygotowania ustawodawstwa dotyczącego wyżej wspomnianego przeniesienia poszczególnych kompetencji na nowe ciała z dniem 15 grudnia 2008 roku. Faza końcowa przewidziana jest na okres po 15 grudnia 2008 roku i dotyczy wszelkich działań, które będą podejmowane bądź kontynuowane po 15 grudnia 2008 roku. Za rezultat tej fazy przewiduje się całkowite uregulowanie zobowiązań dotychczasowego państwa oraz ostateczny jego rozpad²².

Perspektywy polityczne Antyli

Rozpad Antyli nie jest jednakowo oceniany z perspektywy poszczególnych wysp. Wyrażone tendencje w kierunku zwiększenia niezależności na Curacao i Sint Maarten pozwalają przypuszczać, iż wyspy te dążyć będą do uzyskania pełnej samodzielności i suwerenności. Z kolei dla pozostałych wysp zmiana w relacjach z Holandią poprzez pogłębienie integracji wiąże się przede wszystkim z perspektywą korzyści gospodarczych. Bonaire otrzymuje w ten sposób ponadto możliwość częściowego przejęcia dominującej pozycji Curacao. Jak widać, szanse rozwoju ekonomicznego stanowią dla mieszkańców i elit politycznych niezwykle istotny czynnik. Poprawa jakości życia, rozbudowa infrastruktury, rozwój sektora

²² [http://www.gov.an/ccg/home.nsf/vImagesW/Stappenplan+Ontmanteling+Land-defConceptversie-290108-laait/\\$FILE/Stappenplan+Ontmanteling+Land-defConceptversie-290108-laait%E2%80%A6.pdf](http://www.gov.an/ccg/home.nsf/vImagesW/Stappenplan+Ontmanteling+Land-defConceptversie-290108-laait/$FILE/Stappenplan+Ontmanteling+Land-defConceptversie-290108-laait%E2%80%A6.pdf) z 14. 07. 2008 (tłum. własne).

usług stanowią bowiem w przypadku Antyli ważny element na drodze emancypacji społeczeństwa, zwłaszcza że władze i ludność tych wysp muszą stawić w najbliższych latach czoła problemom korupcji, nepotyzmu, kryzysu zaufania wobec władzy oraz przestępczości. Współpraca międzynarodowa i uzdrowienie gospodarki antylskiej tworzą ramy dla dalszej modernizacji wysp. Dlatego też gdy mowa o integracji, wyspy domagają się jej pogłębienia nie tylko w dziedzinach istotnych z holenderskiego punktu widzenia (np. prawo podatkowe), lecz również w obszarach istotnych dla rozwoju społecznego Antyli, takich jak edukacja, służba zdrowia czy infrastruktura²³.

Trudno stworzyć jednoznaczne prognozy dotyczące przyszłości politycznej wysp. Elementem utrudniającym współpracę w rejonie Morza Karaibskiego jest z pewnością znaczna odległość geograficzna, dzieląca Curaçao i Bonaire od Saby, Sint Eustatius i Sint Maarten, a także wspomniane różnice kulturowe i zaszczości historyczne. Najbliższa przyszłość pokaże, na ile trwale okażą się związki łączące wyspy, w jakim stopniu zaś przeważą wzajemne uprzedzenia i różnice.

Summary

The Netherlands Antilles (i.e. the islands of Bonaire, Saba, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius) are an important element of modern Dutch politics. In Polish political literature, however, this area has not been given much attention. The Netherlands Antilles, along with the Netherlands and the island of Aruba constitute the Kingdom of the Netherlands, and the character of the relations and interdependencies among these countries is regulated by the Charter for the Kingdom of the Netherlands of 1954. The history of the country is closely connected with the colonial past of the Netherlands; the socio-cultural character of this state was determined by Dutch political, economical and cultural influences.

At present there are more and more postulates to change the status of this slightly artificial country as the Netherlands Antilles are sometimes thought to be. Through extensive social consultation (including referenda and opinion polls among the society of the Antilles, conducted from 2004 to 2005) and intergovernmental negotiations, it was decided that the debate about the political future of the Antilles be started. Within the frameworks of these decisions, it was enacted that the Netherlands Antilles break up. It is, however, worth noting that the islands constituting the Netherlands Antilles differ crucially in terms of their socio-cultural character as well as in their approach towards the political future of the state and their attitude towards the vision of the relations with the Netherlands.

After the country's break-up, the states will obtain different statuses: Bonaire, Sint Eustatius and Saba are heading towards closer contacts with the Netherlands, and they will be granted the status of the Netherlands' *special municipalities*. Sint Maarten and Curaçao (the island which has had the dominating position in many fields), on the other hand, have opted for the increase in independence and the

²³ <http://www.nrc.nl/nieuwsthema/antillen/article757836.ece> z 20.07.2008.

status of *status aparte* (this solution is based on the position of Aruba within the Kingdom of the Netherlands).

The transformation of the state entails deep, multidimensional changes of political and economical nature. Therefore, there emerge serious doubts concerning the level of the Antilles' preparedness for the break-up. Having been preceded by the long period of preparations, the final moment at which the country breaks up is still postponed. The last officially set date – 15th December 2008 – has been provisionally postponed to the year 2010 (after the present article was written). However, the very process of the country's break-up is in progress and it seems that its completion is just a matter of time.

